

กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้
สำหรับนักศึกษาครู ครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์

Process of Incubation for the Characteristics of Thai Teachers in a Decade of
Transformative Learning for Student Teachers in the Faculty of Education

วิไลลักษณ์ ลังกา*

Wilailak Langka

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ 10110

Faculty of Education, Srinakharinwirot University Bangkok 10110 Thailand

*Corresponding Author E-mail: W_langka@hotmail.com

(Received: May 15, 2020; Revised: June 5, 2020; Accepted: June 7, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนากระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ โดยแบ่งการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 2 ระยะ งานวิจัยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาคุณลักษณะนักศึกษาครูปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 155 คน จาก 4 ภูมิภาค วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนงานวิจัยระยะที่ 2 เป็นการพัฒนากระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครู ประเมินคุณภาพและประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครู โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพกระบวนการบ่มเพาะจำนวน 16 คน และมีกลุ่มตัวอย่างทดลองกระบวนการบ่มเพาะฯ เป็นนักศึกษาครูที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 75 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของกระบวนการบ่มเพาะครู แบบวัดคุณลักษณะครูฯ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการบ่มเพาะครู วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติอ้างอิงใช้ t-test แบบ 1 กลุ่มเทียบกับเกณฑ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะความเป็นครู ความรักความศรัทธาในวิชาชีพครู อุทิศตนด้วยความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครู การควบคุมอารมณ์ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างครูที่ดี เป็นกลุ่มคุณลักษณะครูที่มีช่องว่างมากที่สุดที่ควรได้รับการส่งเสริม 2) กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ ประกอบด้วย บัณฑิต 4 ชั้น รวมมีหลักสูตรบ่มเพาะ 4 หลักสูตร โดยเริ่มจาก 2 หลักสูตรแรกใช้กับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 โดยหลักสูตรแรกเป็นหลักสูตร “แรงบันดาลใจในการเป็นครู” และหลักสูตรที่สอง เป็นหลักสูตร “การพัฒนาจิตนักศึกษาครู” ในส่วน ชั้นปีที่ 2 ใช้หลักสูตรที่สาม เป็นหลักสูตร “อัตลักษณ์ความเป็นครู” และชั้นปีที่ 3 ใช้หลักสูตรที่สี่ เป็นหลักสูตร “จิตวิญญาณความเป็นครู” และ 3) กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ มีคุณภาพในมิติ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่าหลังจากเข้าร่วม 4 หลักสูตร นักศึกษาครูมีแรงบันดาลใจในการเป็นครู

คุณลักษณะจิตครู อัตลักษณ์ความเป็นครู และจิตวิญญาณความเป็นครู สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะ, แรงบันดาลใจในการเป็นครู, คุณลักษณะจิตครู, อัตลักษณ์ความเป็นครู, จิตวิญญาณความเป็นครู

Abstract

This aims of this research aimed to develop the incubation process of the characteristics of Thai teachers in the decade of transformative learning for student teachers. This research was divided into two stages: the first stage is a study of the characteristics of student teachers and an analysis of the gaps between characteristics of current student teachers and the characteristics of student teachers in a decade of transformative learning by interviewing a total of one hundred and fifty-five informants from four regions. Content analysis was also utilized. The second stage was a development and assessment of the quality and effectiveness of process of incubation of the characteristics of Thai teachers by a group of sixteen experts and seventy-five students from first to third year in the Faculty of Education at Srinakharinwirot University were selected by multi-stage sampling. The assessment form and satisfaction form were employed. The descriptive statistics and one sample t-test were used to analyze the data.

The results found the following:(1) the characteristics needed to be promoted and embedded into student teachers in terms of characteristics, affection and faith towards the teaching profession, ideology, the teacher's spirit, emotional control and being good role models; (2) the incubation process for teachers were comprised of four courses. The first two courses were used for student teachers in their first year. The first course was "Inspiration to Become a Teacher", the second course was "Mental development of Student Teachers" and in their second year, the third course was "Teacher's identity". Then, in third year, the course was "Teacher's spirit"; (3) the process of incubation in the dimensions of correctness, appropriateness, possibility, and utilization at a high level. Moreover, after participating in the program, inspiration to become a teacher, mental characteristics, the identity and spirit of teachers were higher than the required rate of 70% and with a statistical significance level of .01.

Keywords: Process of incubation, Inspiration to become a teacher, Teacher's identity, Teacher's spirit

บทนำ

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนซึ่งท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็วจึงมีผลทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงเร็วตามไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม การจะมีความผาสุกในชีวิตประจำวันได้ จำเป็นต้องปรับตัวบนพื้นฐานความรู้ อย่างเท่าทันอาชีพครู ซึ่งเป็นอาชีพที่มีหน้าที่หลักคือ การพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมเพื่อเป็นอยู่ในสังคมอย่างสันติ ในภาระหน้าที่และบทบาทของผู้พัฒนา ครูจึงควรมีความพร้อมในทุกด้านในการพัฒนา การจะเป็นผู้มีความพร้อมดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ด้วยระบบและวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การเตรียมครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เกี่ยวกับคุณภาพครูไว้ว่า ครูต้องมีความรู้และพัฒนาตนในด้านต่างๆ คือ มีความรู้ (knowledge) เกี่ยวกับสาระเนื้อหาของหลักสูตรตลอดจนเป้าหมายของหลักสูตรนั้นๆ มีทักษะวิชาชีพครู (skill of effective pedagogy) ครูต้องมีทักษะรวมทั้งความสามารถในการนำวิชาครูไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพวิธีสอนที่หลากหลาย ตลอดจนทั้งวิธีการและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ต่างๆ มีการไตร่ตรอง ไต่สวน (reflection) และความสามารถในการวิพากษ์ตนเองมีความเข้าใจคนอื่นและการยอมรับคนอื่น (empathy) การรู้จักยอมรับคนอื่นทั้งที่เป็นผู้ร่วมงานและศิษย์ เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาทั้งทางด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยของศิษย์และมี

ความสามารถในการจัดการ (managerial competence) ความรับผิดชอบในการจัดการทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน (นัยนา ทองศรีเกตุ, 2544)

เห็นได้ວ່ານับจากอดีตจนถึงปัจจุบันสังคมไทยยังคงให้ความสำคัญต่อครูว่าเป็นบุคคลที่จะส่งเสริมและสร้างสรรค์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและเมื่อสถานการณ์การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งการเรียนรู้ในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัยก็ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะคอยเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ มีเจตคติและมีค่านิยมที่ติดตามตามที่สังคมคาดหวัง รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป และจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) แผนนโยบาย 1.6 การผลิตและพัฒนาครู มุ่งเน้นให้คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยในเรื่องของการผลิตครูนี้ ในแผนได้มุ่งเน้นปรับระบบการผลิต การคัดสรร ดึงดูดให้คนเก่งและคนดีมาเรียนครู และเสนอให้มีการจัดตั้งสถาบันระดับชาติ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคณาจารย์ในสถาบันผลิตครู ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2555–2558 ภายใต้ 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปครู คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การปฏิรูปครูเพื่อยกฐานะครูและวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง และจากนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2558 พบว่า 1 ใน 5 ของนโยบาย

ทั่วไป คือ “4.การส่งเสริมและยกสถานะของครู ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในระบบการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงในสังคมเป็นบุคลากรที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมมีภูมิความรู้และทักษะในการสื่อสารถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูตลอดจนมีฐานะและคุณภาพชีวิตที่ดีสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน” และ 1 ใน 7 ของนโยบายเฉพาะของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลใน 1 ปี คือ “การมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพโดยมีเป้าหมายในการดำเนินนโยบายให้มีแนวทางการพัฒนาระบบการผลิตครูให้เพียงพอต่อความต้องการและเหมาะสมกับอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษามีจิตวิญญาณของความเป็นครู การเป็นครูมีอาชีพและยึดมั่นในจรรยาบรรณของวิชาชีพ” เห็นได้ว่าทุกภาคส่วนให้ความสำคัญของการปฏิรูปครู โดยมุ่งหวังเพื่อยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

ผลการวิจัยอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า พบว่าผลการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอีก 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2560-2569) พบว่า คุณลักษณะครูไทยที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอีก 10 ปีข้างหน้า ครูต้องมีหลักของการดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ

“คุณธรรม” โดยคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ใน 10 ปีข้างหน้า ในด้าน การรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ ครอบรู้ รู้ลึก มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐาน บวกกับการมีปัญญา (wisdom) มีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณความเป็นครูจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ในส่วนของทักษะ ครูจะมีทักษะการสอน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็น ผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และสังคม (วิไลลักษณ์ ลังกา, 2559)

การศึกษาสภาพปัญหากระบวนการผลิตครู พบว่า การผลิตครูยังมีประเด็นเรื่องคุณภาพโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการสอน และการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งการผลิตครูปัจจุบันด้านกระบวนการผลิตครูเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนการสอนไม่ได้เน้นความเป็นครู และเทคนิควิธีการสอน ส่งผลให้บัณฑิตที่เป็นครูขาดทักษะ วิธีการ และจิตวิญญาณความเป็นครู โดยมีผู้กล่าวว่า “อยากเน้นเรื่องความเป็นครู รักในอาชีพครู ความเป็นครูมีน้อยมาก เราไปเน้นในความรู้ซึ่งเอาไปใช้ไม่ได้ จบออกมาทำอะไรไม่ได้” ส่วนกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูก็ยังไม่เหมาะสม (ชนิตา รักษ์พลเมือง และคณะ, 2557) และจากผลการวิจัยของ วิชุดา กิจธรรรม และคณะ (2554) ได้ศึกษาวิเคราะห์อดีต ปัจจุบัน และโอกาส/ความหวังในอนาคต

ของการผลิตครูในประเทศไทยได้เสนอแนวปฏิบัติที่ดีในการผลิตครูโครงการพิเศษของไทยไว้ว่า มีแนวปฏิบัติที่ดีในด้านกระบวนการผลิตเน้นการฝึกสอนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเป็นครู การหล่อหลอมให้มีคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่จะเป็นครู นับตั้งแต่เข้าสู่ความดูแลของสถาบันการผลิตครู มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ทุกๆ ภาคการศึกษาตั้งแต่เข้าศึกษาในปีที่หนึ่งจนกว่าจะจบหลักสูตร การจัดกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรไม่ได้มีเพียงกิจกรรมเพื่อการพัฒนาทักษะโดยทั่วไปเท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมที่เน้นให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวิถีแห่งวิชาชีพครู ด้วยสภาพปัญหาของกระบวนการผลิตครูดังกล่าวเห็นได้ว่าได้เกิดปัญหาพฤติกรรมของครูรุ่นใหม่เพิ่มมากขึ้นเมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจริยธรรมครูในปัจจุบัน พฤติกรรมผิดจริยธรรมของครูจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การครองตน กับการครองงาน ปัญหาจริยธรรมครูด้านการครองตนได้แก่ ปัญหาครูที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ครูที่อายุหรือวัยใกล้เคียงกับนักเรียนที่วางตัวใกล้ชิดเกินขอบเขตจนนำไปสู่ปัญหาชู้สาว การล่วงละเมิดทางเพศและที่พบบ่อยมากเช่นกันเรื่องการทำร้ายร่างกายเด็ก การลงโทษเกินกว่าเหตุ การใช้คำพูดที่รุนแรงก้าวร้าวกับนักเรียน ซึ่งส่งผลต่อการอบรมสั่งสอนนักเรียนมาก ส่วนประเด็นในเรื่องการครองงานนั้นจะเป็นเรื่องของการสอนที่ครูไม่มีเวลาสอนในห้องเรียน เนื่องจากมีภาระหน้าที่อื่นที่ต้องทำและครูทุ่มเทเวลาสอนให้กับการสอนพิเศษมากกว่าการสอนในห้องเรียนครูสอนไม่เต็มที่หรือสอนไม่เต็ม และครูไม่ค่อยสอนหนังสือในชั้นเรียนเนื่องจากต้องทำผลงาน หรืองานวิจัยในการเลื่อน

วิทยฐานะของครูซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูไม่ค่อยมีเวลาดูแลเด็ก ไม่ค่อยมีเวลาสอนและเตรียมการสอนนอกจากนี้ประเด็นการวิ่งเต้นโยกย้ายสถานศึกษาใหญ่ๆ ก็เป็นปัญหาในเชิงจริยธรรมเช่นกัน (วริยา ชินวรรณ และคณะ, 2546)

สภาพปัญหาของกระบวนการผลิตครูในมิติของจิตพฤติกรรม กิจกรรมที่ปลูกฝังในเรื่องของจิตวิญญาณความเป็นครู คุณธรรมจริยธรรมความเป็นครูที่ยังมีจุดอ่อน โดยกิจกรรมที่สถาบันผลิตครูจัดขึ้นเป็นกิจกรรมแบบสื่อสารทางเดียวโดยมีวิทยากรมาบรรยายถึงความสำคัญของคุณลักษณะทางจิตที่ครูควรมี ประกอบกับหน้าที่หลักของคณะครูศาสตร์-ศึกษาศาสตร์มีหน้าที่หลักในการผลิตครู ต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบกระบวนการผลิตและพัฒนาครูคุณภาพและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงสามารถดึงดูดคนเก่งคนดีที่มีใจรักในวิชาชีพครูมาเรียนครูเพื่อเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ ด้วยความสำคัญของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้าที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับครูแล้ว เห็นได้ว่าหากมีกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยที่เริ่มตั้งแต่ต้นทางของกระบวนการผลิตครูจะเป็นตัวเสริมสร้างคุณลักษณะครูให้เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นทาง โดยผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลิตครูจะได้นำกระบวนการไปใช้บ่มเพาะพัฒนาให้คุณลักษณะครูต่างๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นกับนักศึกษาครูต่อไป

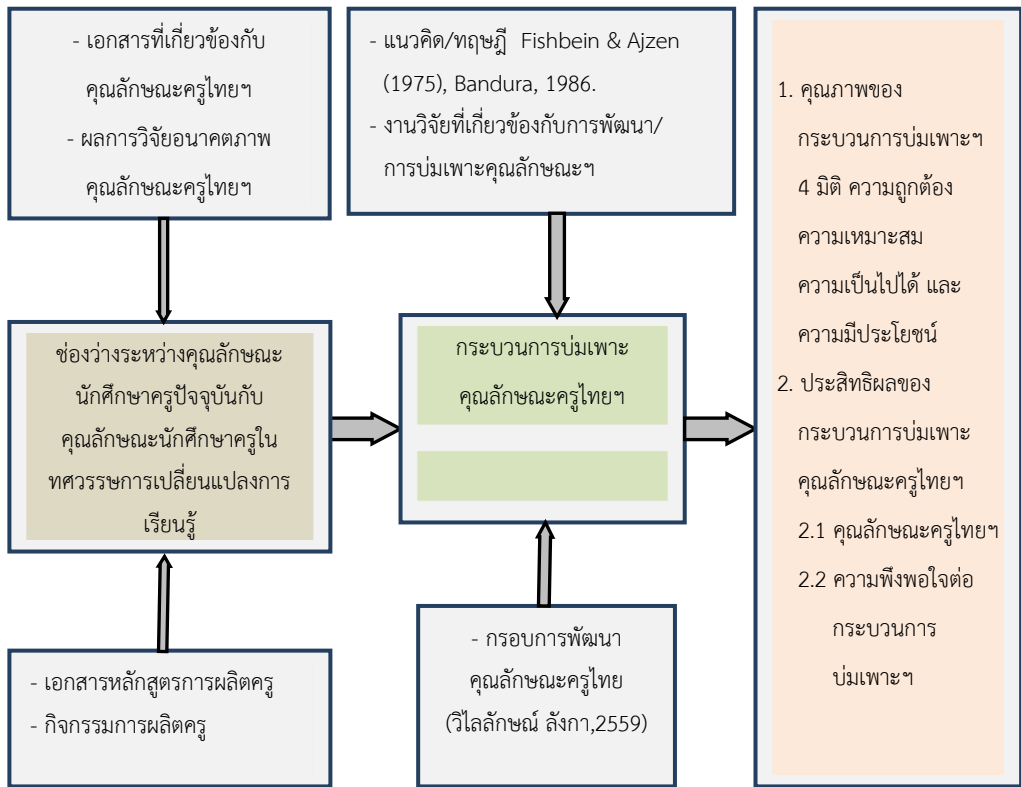
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะนักศึกษาครู และวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างคุณลักษณะ นักศึกษาครูปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครู ในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้
2. เพื่อพัฒนากระบวนการบ่มเพาะ คุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู
3. เพื่อประเมินคุณภาพและประสิทธิผล ของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทย ในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับ นักศึกษาครู

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยฯ โดย แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ ในระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาคูณลักษณะนักศึกษาครูและการ วิเคราะห์ช่องว่างระหว่างคุณลักษณะนักศึกษาครู ปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครูในทศวรรษ การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ส่วนงานวิจัยระยะ ที่สอง เป็นการสร้างพัฒนากระบวนการบ่มเพาะ คุณลักษณะครู และประเมินคุณภาพฯ ประเมิน ประสิทธิภาพของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะ ครูไทยฯ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการสร้างกระบวนการบ่มเพาะ คุณลักษณะครูฯ ได้แก่ 1) ทฤษฎีพฤติกรรมตาม แผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Fishbein & Ajzen (1975) และ 2) ทฤษฎี การเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ของแบนดูรา(Bandura, 1986) และ 3) แนวคิดการขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคม และใช้

กรอบการพัฒนาคุณลักษณะครูไทยตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ (วิไลลักษณ์ ลังกา, 2559) ซึ่งเป็น ระยะเริ่มต้นอยู่ในช่วงกระบวนการผลิตครู โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่นำมาพัฒนาคุณลักษณะ นักศึกษาครู ในมิติของแรงบันดาลใจ การพัฒนา ตนตามหลักไตรสิกขา การเสริมสร้างอัตลักษณ์ จิตวิญญาณความเป็นครู ผ่านการใช้หลักตัวแบบ ของแบนดูรา ลำดับพฤติกรรมตามแผนและการ ขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคม ผู้วิจัยได้นำมาร่วม ในการออกแบบกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะ ครูไทย สรุปได้ ดังภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิด การวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

หลังเข้าร่วมกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ นักศึกษาครู มีแรงบันดาลใจในการเป็นครู คุณลักษณะจิตครู อุดมการณ์ความเป็นครู และจิตวิญญาณความเป็นครูสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ มีการดำเนินงานวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่หนึ่งเป็นการศึกษาคุณลักษณะนักศึกษาครูและการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่าง

คุณลักษณะนักศึกษาครูปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ส่วนงานวิจัยระยะที่สอง เป็นการสร้างและประเมินคุณภาพกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะฯ ประเมินประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยฯ โดยในแต่ละระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

งานวิจัยระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาคุณลักษณะนักศึกษาครูและการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างคุณลักษณะนักศึกษาครูปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ *กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์* มีจำนวน 155 คน จาก 4 ภูมิภาค

โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตและการใช้ครู โดยกลุ่มผู้ผลิตครู เป็นผู้บริหาร

อาจารย์ และนักศึกษาในคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ ส่วนกลุ่มผู้ใช้ครูเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน แสดงได้ดังนี้

ภาค	กลุ่มผู้ใช้ครู		กลุ่มผู้ผลิตครู	
	ผู้บริหาร/ครู	ผู้เรียน	ผู้บริหาร/อาจารย์	นักศึกษาครู
เหนือ	10	5	7	12
กลาง	15	7	9	15
อีสาน	10	6	7	15
ใต้	10	7	7	13
รวม	45	25	30	55

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในประเด็นคุณลักษณะครูปัจจุบัน กับคุณลักษณะครูในยุคของการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตงานวิจัยในการศึกษาคุณลักษณะครู
2. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะครู โดยศึกษาจากทั้งเอกสาร งานวิจัย บทความ หนังสือ บันทึกรายการสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้นและทำการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์
3. นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไปหาคุณภาพ ความเที่ยงตรง (validity) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ผลการหาค่า IOC มีค่า 1.00 ทุกข้อ
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารและการลงพื้นที่ 4 ภูมิภาค เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 155 คน

ทั้ง 4 ภูมิภาค ที่อยู่ในคณะผลิตครู ซึ่งได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษาครู และโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้ครู ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน

5. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์คุณลักษณะนักศึกษาครูปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

งานวิจัยระยะที่สอง เป็นการสร้างและประเมินคุณภาพกระบวนการบ่มเพาะฯ ประเมินประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยฯ

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการบ่มเพาะฯ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่อยู่ในสถาบันผลิตครูและมีประสบการณ์ด้านกิจการ
นิสิต ด้านจิตวิทยา หรือด้านพฤติกรรมศาสตร์
มากกว่า 5 ปี

*กลุ่มผู้ประเมินคุณภาพของกระบวนการบ่ม
เพาะฯ* ในมิติการประเมินความถูกต้อง ความ
เหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์
ของกระบวนการบ่มเพาะฯ จำนวน 16 คน โดยใช้
วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection)
โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านจิตวิทยา
พฤติกรรมศาสตร์ หรือเป็นผู้บริหาร อาจารย์ใน
สถาบันผลิตครูที่มีประสบการณ์การทำงาน
มากกว่า 5 ปี

*กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเพื่อหา
ประสิทธิผลของกระบวนการฯ* นิสิตที่กำลังศึกษา
อยู่ในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ ชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 3 รวมจำนวน
75 คน ได้มาโดยการเลือกแบบหลายขั้นตอน
(Multi stage sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ตัวจัดกระทำ ได้แก่ กระบวนการ
บ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ ประกอบไปด้วย 4
หลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรที่ 1 “แรงบันดาลใจ
ในการเป็นครู”, หลักสูตรที่ 2 “การพัฒนา
จิตนักรักศึกษาครู”, หลักสูตรที่ 3 “อัตลักษณ์
ความเป็นครู” และหลักสูตรที่ 4 “จิตวิญญาณ
ความเป็นครู”

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) คุณภาพ
ของกระบวนการบ่มเพาะฯ ได้แก่ ความถูกต้อง
ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมี
ประโยชน์ 2) ประสิทธิภาพของกระบวนการบ่ม
เพาะฯ ได้แก่ 2.1) คุณลักษณะครูฯ มี 4 ด้าน
(แรงบันดาลใจในการเป็นครู, ลักษณะจิตครู,

อัตลักษณ์ความเป็นครู, จิตวิญญาณความเป็นครู)
และ 2.2) ความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการ
บ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินคุณภาพของ
กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทย
ในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับ
นักรักศึกษาครูมี จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ ความ
ถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความ
เป็นประโยชน์ โดยเป็นแบบประเมินมาตราส่วน
ประเมินค่า (Rating scale) มีจำนวน 5 ระดับ
ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย
และน้อยที่สุด

2. แบบวัดคุณลักษณะครูไทย
ในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับ
นักรักศึกษาครู ประกอบด้วย แบบวัดแรงบันดาลใจ
ในการเป็นครูแบบวัดลักษณะจิตครู แบบวัด
อัตลักษณ์ความเป็นครู และแบบวัดจิตวิญญาณ
ความเป็นครูเป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า
(Rating scale) มีจำนวน 6 ระดับ ประกอบด้วย
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง
และไม่จริงเลย มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ
0.67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-
0.70 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.70-
0.85

3. แบบสอบถามความพึงพอใจ
ต่อกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทย
ในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับ
นักรักศึกษาครู เป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า
(Rating scale) มีจำนวน 5 ระดับ ประกอบด้วย
มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด
มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. สร้างและพัฒนากระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาครู จากนั้นผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม โดยใช้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อทำการตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู

2. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมินคุณภาพของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาครู จำนวน 16 คน ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

3. นำกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาครูไปใช้กับนักศึกษาครู จำนวน 75 คน จากนิสิต 3 ชั้นปี เพื่อทำการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาครู

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกับเกณฑ์ (One sample t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะครูและผลการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างคุณลักษณะ

นักศึกษาครูปัจจุบันกับคุณลักษณะนักศึกษาครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ พบว่า

คุณลักษณะความเป็นครู ความรักความศรัทธาในวิชาชีพครูอุดมการณ์ความเป็นครูจิตวิญญาณความเป็นครู การควบคุมอารมณ์การประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างครูที่ดี เป็นกลุ่มคุณลักษณะครูที่มีช่องว่างมากที่สุดที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เกิดกับนักศึกษาครูโดยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณลักษณะครูให้เกิดกับนักศึกษาครู ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครูอาจมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะของนักศึกษาครู โดยเป็นกิจกรรมที่สร้างความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู เพื่อให้นักศึกษามีความตระหนักถึงความสำคัญในวิชาชีพครู มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีการวางตัวให้เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น โดยการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณลักษณะของนักศึกษาครูควรมีความต่อเนื่อง เชื่อมโดยตลอดเส้นทางการผลิตครู

2. กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาครู พบว่า

กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ ประกอบไปด้วยบันได 4 ขั้น รวมมีหลักสูตรบ่มเพาะ 4 หลักสูตร ที่ใช้กับนักศึกษาครู 3 ชั้นปี โดยเริ่มจาก 2 หลักสูตรแรก ใช้กับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 หลักสูตรแรกเป็นหลักสูตร “*แรงบันดาลใจในการเป็นครู*” และหลักสูตรที่สอง เป็นหลักสูตร “*การพัฒนาจิตนักศึกษาครู*” ในส่วนชั้นปีที่ 2 ใช้หลักสูตรที่สาม เป็นหลักสูตร “*อัตลักษณ์ความเป็นครู*” และชั้นปีที่ 3 ใช้หลักสูตรที่สี่ เป็นหลักสูตร “*จิตวิญญาณความเป็นครู*” ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้
สำหรับนักศึกษาครู

โดยแต่ละหลักสูตร มีสาระสำคัญ ดังนี้

“หลักสูตรที่ 1 แรงบันดาลใจในการเป็นครู” เป็นหลักสูตรที่หนึ่งที่ใช้สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 โดยสาระสำคัญของหลักสูตร คือ การสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นครูให้กับนักศึกษาครูที่เพิ่งก้าวเข้าสู่เส้นทางการผลิตครู โดย **“แรงบันดาลใจ”** นี้ เป็นพลังอำนาจในตนเอง ชนิดหนึ่งที่ใช้ในการขับเคลื่อนความคิดและการกระทำใดๆ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้ซึ่งในการพัฒนาให้บุคคลเกิด **“แรงบันดาลใจในการเป็นครู”** จึงเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะนำไปให้นักศึกษาครูไปสู่เป้าหมายเส้นทางวิชาชีพครูที่ดี

“หลักสูตรที่ 2 การพัฒนาจิตนักศึกษาครู” เป็นหลักสูตรที่สอง ที่ใช้สำหรับนักศึกษาครู

ชั้นปีที่ 1 โดยสาระสำคัญของหลักสูตร เป็นการพัฒนาสุขภาพทางจิต การรู้เท่าทันจิต สภาวะอารมณ์ที่คงที่ เป็นผู้มีความควบคุมตนได้โดยนักศึกษาครูจะได้รับการพัฒนาจิต เกิดจิตมีสมาธิ มีการสื่อสารที่ดีโดยอาศัยการมีจิตที่เป็นสมาธิ มีทักษะด้านสติและสมาธิมีจิตจดจ่อทักษะด้านการใช้ประสาทสัมผัสในการนำทางตนเอง เกิดทักษะด้านการทำงานเป็นทีมและอาศัยการมีจิตมุ่งมั่นนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน มีจิตโอบอ้อมอารีจากการมีจิตเป็นสมาธิ

“หลักสูตรที่ 3 อัตลักษณ์ความเป็นครู” เป็นหลักสูตรที่สาม ที่ใช้สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 โดยสาระสำคัญของหลักสูตรมุ่งส่งเสริมให้นักศึกษาครูตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของ

การเป็นครูที่ดีในอนาคตมีแนวทางในการปฏิบัติตนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในอนาคตตระหนักถึงความสำคัญของการมีบุคลิกลักษณะที่ดีในการประกอบวิชาชีพครู เห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการเป็นครูที่ดีเพราะ **อัตลักษณ์ความเป็นครู** คือลักษณะของความเป็น “**ครูดี**” ที่เป็นผู้ให้ทั้งวิชาความรู้ความรักและเมตตา ความห่วงใย ความปรารถนาดี และการให้อภัย

“**หลักสูตรที่ 4 จิตวิญญาณความเป็นครู**” เป็นหลักสูตรที่สี่ ที่ใช้สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 โดยสาระสำคัญของหลักสูตรมุ่งส่งเสริมให้นักศึกษาครูมีจิตสำนึกตามกรอบคุณธรรมจริยธรรมซึ่งทำให้เกิดการใฝ่รู้ ค้นหา สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งของศิษย์ เพื่อนร่วมงานและคนในสังคม รวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรม เช่น วิริยะอุตสาหะ เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ มีเหตุผลตระหนักและปฏิบัติตนบนวิถีความเป็นครูปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นแบบอย่างที่ดีรักและศรัทธาในวิชาชีพครูความเชี่ยวชาญในการสอนและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการประเมิน คุณภาพและประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู

3.1 ผลการประเมิน คุณภาพของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู ผลการประเมิน คุณภาพของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ ทั้งในภาพรวมพบว่า กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ

มีคุณภาพในมิติ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายหลักสูตรพบว่าหลักสูตรแรงบันดาลใจในการเป็นครู หลักสูตรอัตลักษณ์ความเป็นครูและหลักสูตรจิตวิญญาณความเป็นครู มีคุณภาพในมิติของความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนหลักสูตรการพัฒนาจิตนักศึกษาครูมีคุณภาพในมิติของความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคุณภาพในมิติของ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

3.2 ผลการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู

หลักสูตรที่ 1 แรงบันดาลใจในการเป็นครู ผลการวิจัยพบว่าหลังจากเข้าร่วมหลักสูตรกิจกรรมการสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นครู นักศึกษาครูมีแรงบันดาลใจในการเป็นครูสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าเฉลี่ย 5.35, คะแนนเต็ม 6, เกณฑ์ 4.20) นักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรแรงบันดาลใจในการเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักศึกษาครูที่เข้าร่วมหลักสูตรนี้สะท้อนว่า ได้เห็นแบบอย่างของครูต้นแบบ ครูผู้เสียสละจากสื่อที่นำเสนอ ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเป็นครูที่ดีทำให้นักศึกษาครูมีการเห็นคุณค่าในตนเองมีแรงบันดาลใจในการเป็นครูเพื่อกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเองมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเพิ่มขึ้น

หลักสูตรที่ 2 การพัฒนา

จิตนักรศึกษาครู ผลการวิจัยพบว่าหลังจากเข้าร่วมหลักสูตรกิจกรรมการพัฒนาจิตนักรศึกษาครู มีคุณลักษณะจิตสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าเฉลี่ย 5.15, คะแนนเต็ม 6, เกณฑ์ 4.20) นักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการพัฒนาจิตนักรศึกษาครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษาคูที่ได้เข้าร่วมหลักสูตรนี้สะท้อนให้เห็นว่าได้เรียนรู้ถึงการมีสติและสมาธิ เพื่อให้มีจิตใจจดจ่อต่อสิ่งที่กำลังทำ มีการคิดก่อนพูด มีสติในการลงมือทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามที่เป้าหมายที่วางไว้มีการคิดและตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบซึ่งมีประโยชน์ต่อการเรียนการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพในอนาคต

หลักสูตรที่ 3 อัตลักษณ์ความ

เป็นครู ผลการวิจัยพบว่าหลังจากเข้าร่วมหลักสูตรกิจกรรมอัตลักษณ์ความเป็นครู นักศึกษาคูมีอัตลักษณ์ความเป็นครูสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าเฉลี่ย 5.62, คะแนนเต็ม 6, เกณฑ์ 4.20) นักศึกษาคูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอัตลักษณ์ความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักศึกษาคูที่เข้าร่วมหลักสูตรนี้สะท้อนว่าได้เรียนรู้อัตลักษณ์ครูด้วยเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและเห็นภาพชัดเจน ได้เรียนรู้และเข้าใจอัตลักษณ์ครูที่ดี ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบมีความกล้าแสดงออกมีคุณธรรมจริยธรรมเกิดความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพรู เห็นความสำคัญของการดูแลเอาใจใส่นักเรียน ทำให้นักศึกษาคู

มีความเชื่อมั่นในตนเองที่เป็นครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์

หลักสูตรที่ 4 จิตวิญญาณความ

เป็นครู ผลการวิจัยพบว่าหลังจากเข้าร่วมหลักสูตรกิจกรรมจิตวิญญาณความเป็นครู นักศึกษาคูมีจิตวิญญาณความเป็นครูสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าเฉลี่ย 5.58, คะแนนเต็ม 6, เกณฑ์ 4.20) นักศึกษาคูมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมจิตวิญญาณความเป็นครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักศึกษาคูที่เข้าร่วมหลักสูตรนี้ได้สะท้อนว่าได้รู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น มีการเรียนรู้ตัวอย่างจากครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนทำให้มีแรงผลักดันในการเรียนรู้ตามอุดมการณ์ของตนเอง มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ มีจิตสำนึกและจิตวิญญาณความเป็นครูที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะพัฒนาศิษย์ในอนาคตต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสร้างและพัฒนาระบบการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษ การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาคูพบว่า ระบบการบ่มเพาะคุณลักษณะครูประกอบไปด้วย บัณฑิต 4 ชั้น รวมระบบการบ่มเพาะ 4 าระบวน ที่ใช้กับนักศึกษาคู 3 ชั้นปี โดยเริ่มจาก 2 าระบวนแรกที่ใช้กับนักศึกษาคู ชั้นปีที่ 1 าระบวนแรกเป็นระบบการ “แรงบันดาลใจในการเป็นครู” และระบบการที่สอง เป็นระบบการ “การพัฒนาจิตนักรศึกษาครู” ในส่วนชั้นปีที่ 2 ใช้ระบบการที่สาม เป็นระบบการ “อัตลักษณ์ความเป็นครู” และ

ชั้นปีที่ 3 ใช้กระบวนการที่สี่ เป็นกระบวนการ “จิตวิญญาณความเป็นครู” โดยผลการประเมินคุณภาพของกระบวนการการบ่มเพาะคุณลักษณะครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครู มีคุณภาพในมิติ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก ในการกำหนดองค์ประกอบกระบวนการที่มี 4 หลักสูตร และการวางลำดับขั้นของหลักสูตรเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Fishbein & Ajzen (1975) โดยทฤษฎีนี้อธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดจากการชี้แนะโดยความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavioral beliefs) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative beliefs) และความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุม (Control beliefs) โดยพฤติกรรมของแต่ละบุคคล (Individual Behavior) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากความตั้งใจแสดงพฤติกรรม (Behavioral intention) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมนั้น ประกอบด้วยทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (Attitudes towards the behavior) บรรทัดฐานของบุคคลที่อยู่โดยรอบการแสดงพฤติกรรม (Subjective norm) และการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมของตนเองในการแสดงพฤติกรรมใดๆ (Perceived behavior control) และทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ของแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่ได้เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว

แต่ต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล และสิ่งที่เกิดขึ้นภายในมาร่วม โดยการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะการกำหนดซึ่งกันและกันกับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้แนวคิดการขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคมร่วมด้วย เนื่องจากว่าการขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคม เป็นการเรียนรู้ที่มีการควบคุมตนเองให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคม มีการปฏิบัติตามแบบแผน กฎระเบียบ และข้อบังคับ รวมถึงการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมจากรุ่นก่อนไปสู่รุ่นหลังเพื่อให้พฤติกรรมทางสังคมยังคงมีอยู่ต่อไปในหลายรุ่น ซึ่งผลการสร้างกระบวนการบ่มเพาะฯ กับทฤษฎีที่ใช้สอดคล้องกับผลจากข้อเสนอแนะที่ว่า ในระยะแรกของการส่งเสริมคุณลักษณะครูของนักศึกษา ควรเป็นเรื่องของการการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นครู โดยสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นครูให้แก่นักศึกษาที่เพิ่งเข้าสู่มหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาได้สังเกตเรียนรู้พฤติกรรมของครูที่เป็นแบบอย่างที่ดี แล้วเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมครูตัวอย่างทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ เข้าใจและค้นพบตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาการย้ายคณะหรือลาออกจากมหาวิทยาลัย (Harun & Salamuddin. 2010, Goh, Sadd & Wong. 2012, Soysouvanhet al. 2014)

ในส่วนของกำหนัดกิจกรรม สื่อในแต่ละหลักสูตร ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของตัวแบบ (Modeling) จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura, 1986) และการขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคม โดยสื่อกิจกรรมที่ใช้ในแต่ละหลักสูตร

นั้นได้แบบอย่างของครูผู้ประสบความสำเร็จ เหตุที่ใช้หลักการของตัวแบบนี้เป็นเพราะการเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นการเรียนรู้ โดยผ่านตัวแบบที่เป็นครูที่ประสบความสำเร็จและสังคมยอมรับ โดยใช้การนำเสนอผ่านสื่อ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดความคิดและการแสดงออก ทำให้บุคคลมีการเรียนรู้และได้ประสบการณ์เชิงบวก ทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้นออกมาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของงามตา วนิทานนท์ (2545) ได้เสนอว่าการขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคมเป็นการที่จะปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดการเรียนรู้ลักษณะนิสัย ทักษะ ค่านิยม และแรงจูงใจ เพื่อให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งเห็นได้ว่าการถ่ายทอดทางการพัฒนาบุคลิกภาพเป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นตัวตนของสมาชิกใหม่ที่มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับบุคคลอื่นๆ โดยนักศึกษาจะเริ่มสร้างอัตลักษณ์ความเป็นครูของตนเอง จากหลักสูตรที่ได้รับ รวมถึงการพัฒนาค่านิยมและความมุ่งมั่นในชีวิตความเป็นครู โดยสถาบันผลิตครูควรจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

2. ประสิทธิภาพของกระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครูอภิปรายผลตามกระบวนการย่อย ดังนี้

“กระบวนการที่ 1 แรงบันดาลใจในการเป็นครู” ผลการวิจัย พบว่า หลังจากเข้าร่วมกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นครู นักศึกษาครูมีแรงบันดาลใจในการเป็นครูสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาครูมีความพึงพอใจ

ต่อหลักสูตรแรงบันดาลใจในการเป็นครูอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักศึกษาสะท้อนว่าได้เห็นแบบอย่างของครูผู้มีอุดมการณ์ผ่านสื่อในกิจกรรม กิจกรรมมีการแทรกเกมที่มีความสนุกสนาน ทำให้มีสัมพันธภาพและความสนิทสนมกับเพื่อนมากขึ้น ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเป็นครูที่ดี ทำให้มีการเห็นคุณค่าในตนเอง มีแรงบันดาลใจในการเป็นครูเพื่อกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ต่อการเรียนครู และการประกอบอาชีพครูในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของผกาวรรณ เอกวัฒน์ (2546) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาตนเองของครูต้นแบบวิชาคณิตศาสตร์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองจาก 1) แรงจูงใจภายใน โดยครูมีความต้องการเป็นครูต้นแบบ เนื่องจากครูมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถและสามารถอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดีมีอนาคต รวมถึงต้องการการยอมรับและต้องการชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล และ 2) แรงจูงใจภายนอก โดยการสนับสนุนจากบุคคลจากครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และผู้บริหาร ที่เห็นศักยภาพของครูทำให้ครูมีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มสูงขึ้น มีขวัญและกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นครูต้นแบบต่อไป ทำให้เห็นว่าครูนอกจากมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพแล้ว ยังต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอด้วยเช่นกัน เพราะการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมของตัวผู้เรียน หรือของระบบการศึกษาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

“กระบวนการที่ 2 การพัฒนาจิตนักศึกษาครู” ผลการวิจัย พบว่า หลังจากเข้าร่วมหลักสูตรกิจกรรมการพัฒนาจิตนักศึกษา นักศึกษาครู นักศึกษาครูมีคุณลักษณะจิต สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการพัฒนาจิตนักศึกษาครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยได้สะท้อนว่า ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ความสามัคคี เพื่อนำไปสู่การทำงานที่รับมอบหมายให้สำเร็จ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงการมีสติและสมาธิ เพื่อให้มีจิตใจจดจ่อต่อสิ่งที่กำลังทำ มีการคิดก่อนพูด มีสติในการลงมือทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามที่เป้าหมายที่วางไว้ สามารถลงมือทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้บนพื้นฐานของจิตเป็นสมาธิมีสติในการทำงาน มีสมาธิจดจ่อกับการเรียนและการทำงาน สามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับการศึกษาของ บุญเลิศ จีระภัทร (2559) ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลของการแบบบูรณาการหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาประชากรศึกษา สาขาวิชา การวัดและประเมินผลการศึกษา และสาขาวิชา การสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมจำนวนทั้งสิ้น 69 คน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักไตรสิกขา และอิทธิบาท 4 นักศึกษามีการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจอย่างต่อเนื่อง จะทำให้นักศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้นักศึกษามีความมี

ระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์กิตติพงษ์ ดารักษ์ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยหลักไตรสิกขาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า หลังการฝึกพัฒนาทักษะชีวิตด้วยหลักไตรสิกขา นักศึกษามีทักษะชีวิตความเป็นครู ประกอบด้วยด้านความรู้ ด้านความเข้าใจ (ปัญญา) และด้านพฤติกรรมแสดงออก (ศีล) เพิ่มสูงขึ้น เห็นได้ว่าสติทำให้บุคคลรู้จักตนเอง และหน้าที่ของตนเอง มีสติปัญญาที่ดีงาม มีความสมบูรณ์ทางจิตใจเพิ่มสูงขึ้น และมีภูมิคุ้มกันตนเอง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรมจริยธรรมทางสังคมมากขึ้น เช่น การรู้จักตนเอง การเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น (สุมานพ ศิวารัตน์, 2560)

กระบวนการที่ 3 อัตลักษณ์ความเป็นครู” ผลการวิจัย พบว่า หลังจากเข้าร่วมกระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์ความเป็นครู นักศึกษาครูมีอัตลักษณ์ความเป็นครูสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาครู มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอัตลักษณ์ความเป็นครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาได้เรียนรู้อัตลักษณ์ครูได้เรียนรู้การวางแผนการทำงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน เกิดความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู เรียนรู้วิธีการพัฒนาตนเอง เรียนรู้วิธีการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ทำให้นักศึกษาครูมีความเชื่อมั่นในตนเองกับการ เป็นครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ในอนาคต นักศึกษาครูเกิดความ

ตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าในวิชาชีพครู รักและเคารพในวิชาชีพครู พัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการเป็นครูที่ดีในอนาคตซึ่งสอดคล้องการพัฒนาอัตลักษณ์ความเป็นครูของ สุกัญฉฌาน์ ศรีเอี่ยม (2554) พบว่า 1) หลังพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษา นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์เพิ่มสูงขึ้นอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เกิดจากการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม สามารถพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาได้ และสอดคล้องกับ พรเทพ เสถียรนพแก้ว (2553) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกอบรมคุณลักษณะ ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน 21 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังการฝึกอบรมนักศึกษา มีจริยธรรมด้านทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการฝึกอบรมมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการแสดงบทบาทสมมติ การเสริมแรงเชิงบวก นำไปสู่การอภิปรายกลุ่ม โดยมีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าอย่างมีเหตุผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเจตคติทางคุณธรรม จริยธรรมไปในทางที่เหมาะสม

กระบวนการที่ 4 จิตวิญญาณความเป็นครู ผลการวิจัย พบว่า หลังจากเข้าร่วมกระบวนการบ่มเพาะ จิตวิญญาณความเป็นครู นักศึกษาครูมีจิตวิญญาณความเป็นครู สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาครูมีความพึงพอใจ

ต่อกระบวนการบ่มเพาะจิตวิญญาณความเป็นครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาสะท้อนว่า ได้ทำกิจกรรมที่เห็นภาพอย่างชัดเจน การเรียนรู้ตัวอย่างจากครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ทำให้มีแรงผลักดันในการเรียนรู้ตามอุดมการณ์ของตนเอง มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพมีจิตสำนึก และจิตวิญญาณความเป็นครูที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะพัฒนาศิษย์ในอนาคตต่อไปซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Gibson (2011) และงานวิจัยของ ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2554) ที่ทำการศึกษาประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า โครงสร้างอันเป็นแก่นสาระของประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ ช่วงการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูคือ การเกิดสภาวะทางจิตและพฤติกรรมของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูขึ้นภายในตัวบุคคลแสดงให้เห็นถึงความหมายของ “การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู” การพัฒนาสู่การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะทางจิตและพฤติกรรมจากการทำงานในอาชีพครูไปสู่สภาวะทางจิตและพฤติกรรมของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งจากผลของการศึกษา พบมูลเหตุที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสู่การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูเรียกว่า ส่วนเสริมสร้างการพัฒนาสู่การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ การมีตัวแบบจิตวิญญาณ แรงจูงใจในการเข้าสู่อาชีพครูมีประสบการณ์ มีความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์และคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยา ช่วงการคงอยู่ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ระยะเวลาที่สภาวะทางจิตและพฤติกรรม

ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูคงอยู่ในตัวของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยพบว่าหลังจากที่นักศึกษาครูได้เข้าร่วมกระบวนการบ่มเพาะฯ นักศึกษาครูมีแรงบันดาลใจในการเป็นครู มีสภาวะจิตที่รู้ตน มีอัตลักษณ์ความเป็นครู และมีจิตวิญญาณความเป็นครูสูงขึ้น เห็นได้ว่ากระบวนการบ่มเพาะฯ มีประสิทธิผลในการส่งเสริมคุณลักษณะครูให้เกิดในนักศึกษา นักศึกษาครู สถาบันผลิตครูสามารถนำกระบวนการบ่มเพาะฯ นี้ ไปใช้กับกลุ่มนักศึกษา นักศึกษาครู เพื่อให้เกิดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์บนเส้นทางของการบ่มเพาะคุณลักษณะในช่วงระยะ 3 ชั้นปี

2. หลักสูตรแรงบันดาลใจในการเป็นครู เป็นหลักสูตรที่หนึ่งภายใต้กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูฯ ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษานักศึกษาครูสะท้อนถึงสิ่งที่ได้รับจากหลักสูตรนี้ทำให้นักศึกษามีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเพิ่มขึ้น มีแรงบันดาลใจในการเป็นครูเพื่อกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ดังนั้นสถาบันผลิตครู หรือสถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรแรงบันดาลใจในการเป็นครูไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ เช่น อาจจัดกิจกรรม “ค่ายเพาะครู” เพื่อให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ถูกกระตุ้นแรงบันดาลใจ ในการเป็นครู เพื่อให้เด็กเก่งเข้ามาเรียนครูเพิ่มขึ้น

3. หลักสูตรจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นหลักสูตรที่สี่ เป็นบันไดขั้นสุดท้ายของกระบวนการบ่มเพาะฯ ผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษานักศึกษาครูสะท้อนถึงสิ่งที่ได้รับจากหลักสูตรนี้ ทำให้นักศึกษานักศึกษามีแรงผลักดันในการเรียนรู้ตามอุดมการณ์ของตนเอง มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ มีจิตสำนึกและจิตวิญญาณความเป็นครูที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะพัฒนาศิษย์ในอนาคตต่อไป ดังนั้นหน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ที่รับผิดชอบพัฒนาครู ผู้ช่วยที่เพิ่งเข้าไปสู่วงวิชาชีพครู สามารถนำหลักสูตรจิตวิญญาณความเป็นครู ไปใช้กับครูกลุ่มนี้ได้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในระยะของการศึกษา ประสิทธิภาพของกระบวนการบ่มเพาะฯ ผู้วิจัยใช้การออกแบบการศึกษาภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) เนื่องจากระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัยมีขอบเขต 12 เดือน ดังนั้นงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการบ่มเพาะฯ แบบการศึกษาติดตามระยะยาว (Longitudinal study) เพื่อที่จะได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของคุณลักษณะของบุคคลอย่างต่อเนื่องจนครบทั้ง 4 หลักสูตร

2. ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ได้กระบวนการบ่มเพาะคุณลักษณะครูที่มี 4 หลักสูตรเป็นตัวเสริมคุณลักษณะครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในระยะต้นทางของวิชาชีพครู งานวิจัยครั้งต่อไป ผู้ที่สนใจสามารถวิจัยและพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณลักษณะครูในทศวรรษการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้

ในระยะเวลาเข้าสู่วิชาชีพครู ครูผู้ช่วย หรือระยะ
กลางวิชาชีพครู

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
จาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- งามตา วนิทานนท์. (2545). *วป581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง และคณะ. (2557). *การศึกษาสภาพและปัญหาการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู การศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต*. โครงการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง. (2554). *ประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: การศึกษาเชิง ปรากฏการณ์วิทยา (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นัยนา ทองศรีเกตุ. (2544). *การสอนดีมีคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- บุญเลิศ จีรภัทร (2559). การบูรณาการหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 12(3), 215-216.
- ผกาวรรณ เอกวัฒน์. (2546). *การพัฒนาตนเองของครูต้นแบบ: กรณีศึกษาคูครูต้นแบบวิชาคณิตศาสตร์ ระดับ ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรเทพ เสถียรนพแก้ว. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาครู (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พระครูสังฆรักษ์กิตติพงศ์ ดารักษ์. (2559). การพัฒนาทักษะชีวิตความเป็นครูด้วยหลักไตรสิกขาสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 12(1), 3-11.
- วริยา ชินวรรณ และคณะ. (2546). *จริยธรรมในวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิชุดา กิจธรรม และคณะ. (2554). *โครงการการศึกษาวิเคราะห์อดีต ปัจจุบัน และโอกาส/ความคาดหวัง ในอนาคตของการผลิตครูในประเทศไทย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิไลลักษณ์ ลังกา. (2559). *อนาคตสภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า*. รายงานการวิจัย. สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ทุนมุ่งเป้า) กรุงเทพมหานคร.

- สุภัชฉาน ศรีเอี่ยม. (2554). *การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี บัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมานพ ศิวรัตน์. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 8(1), 46-47.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to Theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gibson, A. (2011). Spirituality in principal leadership and its influence on teachers and teaching. Unpublished doctoral thesis, University of Waikato. Retrieved May 3, 2018 from [http:// researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/5176](http://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/5176)
- Goh, Pauline SweeChoo; Sadd, Noor Shah & Wong, KungTeck. (2012). The ‘Voices’ of Beginning Teachers in Malaysia About Their Conceptions of Competency: A phenomenographic Investigation. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(7), 60-65.
- Harun, Mohb Taib & Salamuddin, Nortena. (2010). *Cultivating personality development through outdoor education programme: the Malaysia experience*. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 9: 231-232.
- Soysouvanh, Boualinh et al. (2014). *Development of Standards for Vocational Teachers at Bachelor level in LAO PDR*. Faculty of Engineering – National University of Laos.